

Rahapesu Andmebüroo tagasiside konsultatsioonivaldkonnale ja avalik-õiguslikest ametikandjatest kohustatud isikutele 2023. aasta kohta

Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskipilt ning finantssanktsiooni kohaldamine aastal 2023

Piiriülese rahapesu oht on Eestis riigisiseselega võrreldes jätkuvalt märksa kõrgem. Kõrgema rahapesu riskiga olid Eestis **virtuaalvääringu teenuse pakkujad** (VASPid) ja **äriühingute teenuse pakkujad** (CSPd), pangandussektori riskitase oli keskmine. Eestis toimub välisriikides saadud **kriminaaltulu kihistamine** (*layering*), kuid digitaliseerumise tulemusena on rahapesuetappe (eriti paigutamist ja kihistamist) praktikas üha keerulisem eristada. Seda ka kelmuste puhul, mis olid 2023. aastal Eestis levinuimad eelkuriteod. 2023. aastal RABi avatud toimikutes olid jätkuvalt enamlevinud seoseks Eestiga siin avatud **kontod** või Eestis asutatud **juuriidiline isik**, mida kasutati eelkõige kihistamisfaasis vara liigutamiseks. Kurjategijad eelistavad endiselt **sularaha** anonüümsuse tõttu, mida see pakub. 2023. aastal olid võrreldes eelnevate aastatega selgelt rohkem RABil pildis **sanktsioonidest kõrvalehoidumisega seotud juhtumid**.

Kuigi Eesti pangandussektori riskitase on pärast suuri rahapesuskandaale astunud maandamismeetmete tõttu oluliselt vähenenud, on riskitase endiselt keskmine, sest pankade välismaksete käive on suur ning pangakontosid kasutatakse palju kelmuse skeemides (põhjalikumalt allpool). 2023. aastal oli Eesti krediidasutustes äriühingute, kodumajapidamiste ja finantseerimisasutuste laekuvate piiriüleste maksete maht 100,4 miljardit eurot (kasv võrreldes 2022. aastaga 1,02%) ja makstavate piiriüleste maksete maht 101,2 miljardit eurot (kasv 0,14%). Kuna enamik Eesti krediidasutustest on oma kliendibaasi pärast rahapesuskandaale põhjalikult puhastanud, kasutavad kurjategijad välisriikide teenusepakkujaid. RABi analüüsitud juhtumites kasutatakse palju Leedu maksekontosid, mis viitab, et rahapesu kahtlusega raha on liikunud Leedus avatud kontodele.

Riigi võetud meetmete tõttu on VASPide turg suuresti korrastunud. Kui 2019. aasta lõpu seisuga kehtis Eestis enam kui 1200 ja 2022. aasta alguses 148 virtuaalvääringu teenuse tegevusluba, siis 2023. aasta lõpus 53. Ka VASPide hoolsusmeetmete kohaldamise kvaliteet on tõusnud. Siiski on sektoris rahapesu risk jätkuvalt kõrge, sest teateid saatis 2023. aastal vähem kui pool turuosalistest, järelevalvetegevus on näidanud, et VASPidel on puudujääke oma riskide hindamisel (riskihinnang ja riskiisu dokumendid ei ole kooskõlas tegelikkusega, probleeme on klientide isikusamasuse tuvastamisega) ning plokiahela analüüsifirmade andmed näitavad, et osa Eesti tegevusloaga VASPide tehingutest on jätkuvalt seotud kõrge riskiga platvormidega (*high risk exchange*). Samuti seostatakse virtuaalvääringu voogusid jätkuvalt kuritegeliku tegevusega, Eestis peamiselt pettustega. 2023. aasta lõpus Eesti tegevusluba omavate VASPide vahendatud teenuste käive oli 2023. aastal 20 miljardit eurot. 2024. aastal rakenduv regulaarne VASPide aruandlus võimaldab tulevikus sektori riskipilti veelgi paremini mõista.

CSPde risk on jätkuvalt kõrge. RAB on tuvastanud juhtumeid, kus CSPd ei rakenda kõrge riskiga, rahapesukahtlusega või sanktsiooni subjektideks olevaid kliente teenindades hoolsusmeetmeid ning on jätnud teavitamiskohustuse täitmata. Suur osa (ligi 2/3) neist pakub mitteresidentidele äriühingute teenuseid. Paljud CSPdest on „multiteenusepakkujad“ ja pakuvad oma klientidele lisaks äriühingute teenustele ka raamatupidamis- ja nõustamisteenuseid. CSPde kogukäive on suurusjärgus 80 miljonit eurot, äriühinguteenustega seotud käive 25 miljonit eurot. Paljude CSP-de töötajate arv on väike, seda ka suure käibega teenusepakkujate puhul, mistõttu esineb risk, et nad ei suuda vajalikul määral rakendada rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmeid.

RABile saadetud välispäringute, teadete, analüüsitud juhtumite ning teiste õiguskaitseasutuste info alusel on jätkuvalt **levinuimad rahapesu eelkuriteod erinevad kelmused** ning seoseks Eestiga on kelmusest saadud vara kandmine Eesti krediitiasutuses avatud kontole. Kelmused on levinud kogu maailmas ning tegu ei ole Eesti eripäraga. 2023 EFECTA-s¹ nenditakse, et selgelt on täheldatav *online* kelmuste osakaalu tõus ning pettuse liikide mitmekesisustumine.

Kelmuse juhtumites oli 2023. aastal selgelt näha VASPide turu korrastumise tulemust ja riskide vähenemist. Suur osa VASP-idega seotud välispäringutest, mille õiguskaitseasutused said, puudutasid VASPe, millel pole enam Eesti tegevusluba.

Lisaks kelmustele, kuid märksa vähem, tulid 2023. aastal RABi analüüsitud juhtumites rahapesu eelkuritegudena esile maksu- ja narkokuriteod, vähem nägi RAB ebaseaduslikule majandustegevusele, omastamisele ja korruptsioonile viitavat kahtlust. Neid kuritegusid menetlevad teised õiguskaitseasutused (MTA, PPA), kuid enamasti ilma rahapesu kvalifikatsioonita.

Hoolimata elektrooniliste maksevõimaluste võidukäigust ja uutest tehnoloogiatest on **sularaha** jätkuvalt kurjategijate seas eelistatud². 2023. aastal valmis RABis analüüs „Sularahaga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid Eestis“³, mis näitas, et võrreldes pandeemia-aastatega, on Eestis tõusnud suurte mitmete sularahaintensiivsete teenuste (valuutavahetus, investeerimiskulla müük ja hasartmänguteenused) sularahatehingute maht ja koos sellega rahapesuohu tase. Piiriüleste e-raha ja makseasutuste Eesti makseagentide sularahaga seotud maksetehingud on jätkuvalt kõrge rahapesuohuga. Osalt on riskid kandunud teistesse jurisdiktsioonidesse, eelkõige Leetu. RABile saadetud sularahateadetest on näha „sula(rahast)amise“ tüpoloogiat, kus välisriigi e-raha või makseteenuse osutaja makseagenti kasutatakse vahendite sularahas väljavõtmiseks või sissepanemiseks, „sulatamine“ toimub eeskätt suunaga välisriikidest Eestisse. Sularahaintensiivsed teenusepakkujad saavad RABile väga vähe kahtluspõhiseid sularahateateid ning viitab nende teenusepakkujate haavatavusele rahapesu (ja ka terrorismi rahastamise) vaatest.

Terrorismi rahastamise vaatepunktist on Eestis endiselt kõrgeim risk **edastamise** faasis, terroristlikul eesmärgil vahendite kogumise ja kasutamise risk on madal. 2023. aastal esitati RABile märkimisväärne hulk teateid, mis puudutasid terrorismi rahastamise riski või kahtlust isiku puhul, kes ei resideeru Eestis, kuid kasutab tehingus Eesti turuosalisi. See ilmestab, et terrorismi rahastamise vastane võitlus on olemuselt rahvusvaheline ning mõnes teises riigis tegutseva isiku kohta võib vajalikku infot koguda just Eesti turuosaline.

¹ The Other Side of the Coin. European Union Financial and Economic Crime Threat Assessment (EFECTA). Europol, 2023, <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/The%20Other%20Side%20of%20the%20Coin%20-%20Analysis%20of%20Financial%20and%20Economic%20Crime%20%28EN%29.pdf>

² [Why cash is still king. A strategic report on the use of cash by criminal groups.](#) Europol, 2015.

³ Sularahaga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid Eestis. Rahapesu Andmehüübebüroo, 2023, <https://fiu.ee/media/955/download>.

Konkreetsetest sündmustest mõjutab terrorismi rahastamise riskipilti kõige enam **Hamasi-lisraeli konflikt**. See väljendus hoogsamas annetuste ja toetuste kogumises tsiviilisikute kaitseks konfliktipiirkonnas (mis ei ole terrorismi rahastamine), aga ka katsetes edastada vahendeid Hamasiga seotud osapooltele. Näiteks proovisid teiste riikide kodanikud ja residendid Eesti krediitiasutustes avatud kontode kaudu teha (annetus)makseid Palestiina heategevusorganisatsioonidele, meediaväljaannetele või otse Gaza sektoris asuvate isikute pangakontodele. 2023. aastal avaldas RAB lühiuuringu terroriorganisatsiooni Hamas rahastamismudelitest⁴. Hamasi-lisraeli konflikti mõju terrorismi rahastamise riskikeskkonnale on suure tõenäosusega märkimisväärne ka 2024. aastal.

Eesti terrorismi rahastamise alane haavatavus tuleneb ka avatud majanduskeskkonnast, mis võimaldab lihtsalt ettevõtteid luua. Siinkohal on oluline CSPde keskne roll terrorismi rahastamise riski indikaatorite tundmisel. Lisaks on haavatavuse tegureid asjaolu, et kuigi islamiäärmusluse rahastamist osatakse ära tunda, on üldine teadlikkus muudest rahvusvahelistest äärmuslusideoloogiatest, sealhulgas vägivaldse paremäärmusluse eri vormidest, veel Eesti ühiskonnas üldiselt, aga ka turuosaliste seas madal.

Eestit, kui EL-i piiriiki ja Venemaa naabrit, mõjutab tugevalt **Venemaa sõjaline agressioon Ukrainas**. Alates Vene-Ukraina täiemahulise sõja algusest 24.02.2022 oli EL seisuga 31.12.2023 vastu võtnud 12 sanktsioonipaketti, mis sisaldavad ulatuslikke finants-, majandus- ja kaubandussanktsioone, et nõrgestada Venemaa majandust ning kärpida riigi sõjapidamise võimekust. Finantssanktsiooni vaatest laienes 2023. aastal vastu võetud sanktsioonipakettidega eelkõige nende isikute ring, kelle suhtes kehtib vahendite ja majandusressursside kättesaadavaks tegemise keeld. Märkimisväärne oli ka mitme Venemaa suurema panga ja Venemaa Rahapesu Andmebüroo (*Rosfinmonitoring*) juhi sanktsiooninimekirja lisamine. Külmutatud vahendite hulk Eesti krediitiasutustes ning Maksu- ja Tolliametis kasvas 2023. aastal. Kui 2023. aasta esimeses kvartalis oli külmutatud vahendeid veidi enam kui 18 miljonit eurot, siis 2023. aasta lõpuks rohkem kui 33 miljonit eurot.

2023. aasta märksõnadeks oli **sanktsioonist kõrvalehoidmine** ning **mitme sanktsiooni liigiga põimitud olukorrad**. RABile esitatud sanktsiooni teadetest (ISR) oli näha, et kohustatud isikud, aga ka riigiasutused on hakanud rohkem tähelepanu pöörama sanktsioonist kõrvalehoidumise analüüsile. Sanktsioonist kõrvalehoidumise juhtumites püütakse kasutada Eesti finantssüsteemi ja juriidilisi isikuid. RABi analüüs näitab, et maksed Venemaa ja Eesti vahel on oluliselt vähenenud ning peamised finantssanktsiooni rikkumise riskid seostuvad olukordadega, kus finantssanktsiooni subjektile tehakse kättesaadavaks mitte vahendeid (nt raha), vaid majandusressursse (nt kaupu).

Peasjalikult on tegu juhtumitega, kus Eesti ettevõtted jätkavad vahekehade kaudu koostööd Venemaa äripartneritega, kellega enne Ukraina sõja algust tehinguid tehti, kasutades selleks kolmandates riikides registreeritud läbipaistmatu taustaga ettevõtteid. Nimelt näidatakse kolmandates riikides registreeritud ettevõtteid selliste kaupade saajatena, mida on keelatud Venemaale viia. Tegelikuses võidakse kaup aga kolmandast riigist re-eksportida Venemaale. Kauba Venemaale viimisel, varjates seejuures kauba lõppkasutajat, võidakse rikkuda mitte ainult kauba piirangut, vaid teha majandusressursse kättesaadavaks finantssanktsiooni subjektile, rikkudes sellega finantssanktsiooni. Erinevad sanktsiooni liigid (kauba keeld, teenuse keeld ja finantssanktsioon) on omavahel tugevalt põimunud.

⁴ Terroriorganisatsiooni Hamas rahastamismudelid. Rahapesu Andmebüroo, 2023, <https://fiu.ee/media/1032/download>.

Ülevaade 2023. aastal saadetud teadetest

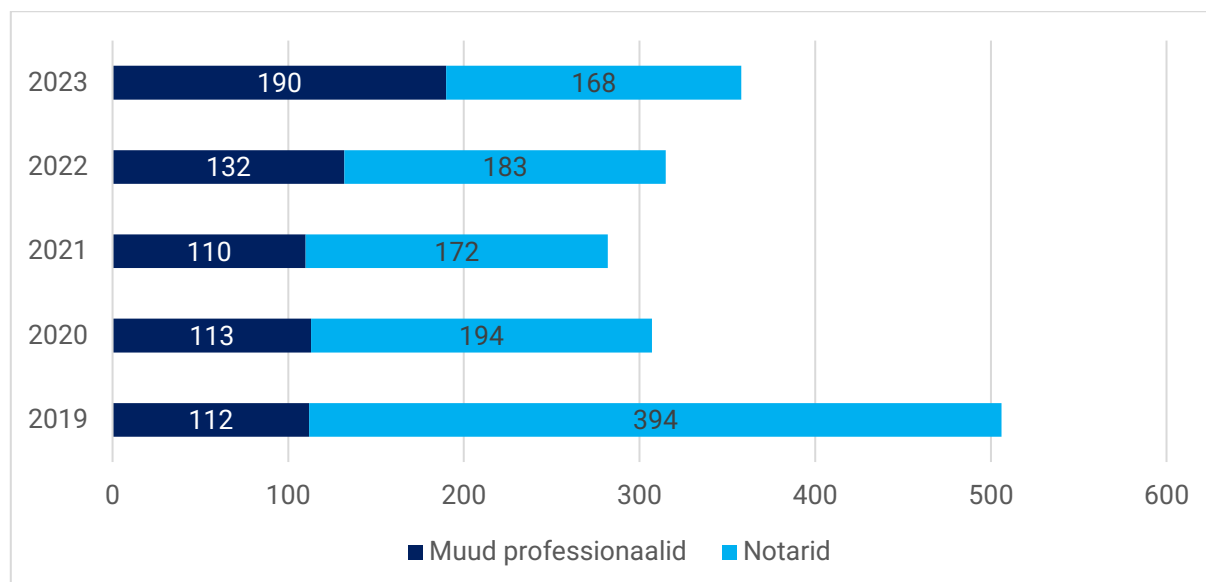
2023. aastal esitasid professionaalid (notarid, audiitorid, usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujad, raamatupidamisteenuse pakkujad, advokaadid (advokatuuri liikmed), muud juriidilised nõustajad, finants- ja maksunõustajad, kohtutäiturid) – **kokku 358 teadet**, umbes 3% kõigist RAB-ile esitatud teadetest (tabel 1).

Tabel 1. 2023. a RAB-ile saadetud teadete jagunemine teataja gruppide kaupa.

Teatajagrupp	Kokku	Kokku (%)	RP	RP (%)	TFR	TFR (%)	ISR	ISR (%)	CTR	CTR (%)
Krediidasutused	5854	49%	5339	55%	82	30%	430	71%	3	0%
Virtuaalväeringu teenuse pakkujad	3430	29%	3257	34%	121	44%	52	9%		0%
Finantseerimisasutused	1176	10%	403	4%	56	21%	31	5%	686	50%
Hasartmängukorraldajad	504	4%	166	2%		0%		0%	338	25%
Professionaalid	358	3%	157	2%	8	3%	16	3%	177	13%
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	207	2%	104	1%	1	0%	5	1%	97	7%
Riigiasutused	194	2%	69	1%	4	1%	55	9%	66	5%
Ei ole kohustatud subjekt	145	1%	128	1%		0%	11	2%	6	0%
Teise riigi asutused ja isikud	19	0%	12	0%	1	0%	6	1%		0%
KOKKU	11 887	100%	9635	100%	273	100%	606	1	1373	100%

Selgitus: RP – rahapesuteade (STR, UTR ja UAR), TFR – terrorismi rahastamise teade; ISR – rahvusvahelise sanktsiooni kahtluse teade; CTR – sularaha teade.

Sarnaselt varasemate aastatega olid aktiivseimad teatajad notarid (joonis 1), kes saatsid **168 teadet**, neist 24 oli märkega „kiire“. Ülejäänud professionaalide gruppides esitati märkega „kiire“ teateid üks kuni kaks.

Joonis 1. Professionaalide ja notarite esitatud teadete jagunemine, 2019–2023.

2023. aastal professionaalide teadete arv võrreldes eelneva aastaga pisut kasvas. Teadete kasvu põhjuseks olid audiitorite esitatud teated (**51 teadet rohkem** võrreldes 2022 aastaga); ja vähemal määral usaldusfondi, äriühingu vms teenuse pakujate esitatud teated – **13 teadet rohkem**. Audiitorite esitatud teadete **kasv tulenes sularaha lävendipõhistest teadete arvu tõusust (CTR)**, mis viitab paranenud teadlikkusele rahapesu tõkestamisel.

2023. aastal esitasid **jätkuvalt liiga vähesed** konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslike ametikandjatest kohustatud isikud RAB-ile teateid. Samuti oli esitatud **teadete hulk ebapiisav**. Nt advokaatide esitatud teadete arv vähenes poole võrra ja teateid **esitas kõigest kuus** turuosalist enam kui tuhandest advokatuuri liikmest. Usaldusfondi, äriühingu vms teenuse pakkujatest esitas teateid **ainult 10 turuosalist** 275st tegevusloaga ettevõttest (4%). Pankrotihaldurid **ei esitanud 2023. aastal ühtegi teadet** ja kohtutäiturid esitasid **ainult ühe teate**.

Madal teatamisaktiivsus viitab, et jätkuvalt **ei pruugita konsultatsioonisektoris ära tunda kahtlaseid ja/või ebatavalisi olukordi või jäetakse teadlikult teavitamiskohustus täitmata**.

Tabel 2. 2023. a RAB-ile saadetud professionaalide teated teatajate põhitegevusala lõikes.

Põhitegevusala	CTR	UTR	STR	UAR	ISR	TFR	Kokku
Notarid	68	58	26	5	3	8	168
Audiitorid	94	5	9	5	1	0	114
Usaldusfondi, äriühingu vms teenuse pakkuja	0	3	6	18	4	0	31
Raamatupidamisteenuse pakkujad	13	1	2	5	3	0	24
Advokaadid (Advokatuuri liikmed)	0	1	3	1	4	0	9
Muud juriidilised nõustajad	0	0	4	0	1	0	5
Finants- ja maksunõustajad	2	0	2	1	0	0	5
Kohtutäiturid	0	1	1	0	0	0	2
Kokku	177	69	53	35	16	8	358

2023. aastal laekus konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslikelt ametikandjatelt enim sularaha teateid (**CTR**) – kokku 177. Ebahariliku tehingu teateid (**UTR**) esitati 69, rahapesu kahtlusega tehingu teateid (**STR**) 53, ebatavalise tegevuse teateid (**UAR**) 35 ja rahvusvahelise sanktsiooni teateid (**ISR**) 16. Terrorismi rahastamisele viitavaid teateid (**TFR**) laekus 2023. aastal 8 ning neid esitasid ainult notarid. Teadetes enimkasutatud **märksõnad** on **sularaha** (176 teates) ja **kinnisvaratehing** (112 teates).

Konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslike ametikandjate esitatud teadetest **suunas RAB** sarnaselt varasema aastaga **süvaanalüüsi 12 teadet**. Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides **kasutas RAB 18-ne teate infot** (2022. aastal 26-e teate info). Uurimisasutustele edastatud teadete info vähenes eelkõige rahapesukahtlust puudutavate teadete arvelt. Samas aga kasutab RAB teadetes sisalduvat infot taktikalise ja strateegilise analüüsi toodetes.

Teadete kvaliteet ja soovitusd tulevikuks

Konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslike ametikandjate esitatud teadete **kvaliteet on varieeruv** olenevalt põhitegevusvaldkonnast. Advokaatide esitatud teated on pigem kvaliteetsed ja hästi koostatud. **RAB on täheldanud konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslike ametikandjate esitatud teadetes puudujääkidena vormistusvigu, hoolsusmeetmete kohaldamata jätmist või hilinevad kohaldamist ning ebaselgeid ja pealiskaudseid sisukirjeldusi ja teate esitamise ajendeid**. Positiivse arengusuunana saab välja tuua, et esitatavate teadete kvaliteet on RAB-i läbiviidud koolituste järel tõusnud. Seetõttu soovime kõigil turuosalistel **osaleda RAB-i korraldatavatel koolitustel**, tutvuda RAB-i juhendmaterjalide ja uuringutega ning teate saatmisel järgida RAB-i kodulehel avaldatud kahtlaste tehingute tunnuste juhendit⁵.

⁵ Rahapesu Andmebüroo – juhendid – [<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-kahtlaste-teh>]

Hästi vormistatud ja esitatud teatele on omane, et:

- teataja on põhjalikult analüüsinud kliendi tegevust ja kohaldanud hoolsusmeetmeid;
- teate sisu on selgelt ja struktureeritult välja toodud kahtlus ning kahtlust äratavad asjaolud kliendi ja tema majandustegevuse osas;
- teataja toob teates välja, kas kahtlus suudeti kõrvaldada ning kas kliendisuhet jätkati või mitte;
- teatele on lisatud kõik asjakohased dokumendid.

RAB eeldab turuosaliselt **rohkem sisuliselt analüüsitud kahtlusepõhiseid teateid**. Ootus tuleneb sellest, et mitmed turuosalisel viivad läbi juriidiliste isikutega seotud toiminguid. Alates Venemaa täiemahulise agressiooni algusest **kasutatakse aktiivsemalt ära Eesti juriidilisi isikuid** Venemaale ja Valgevenele kehtestatud sanktsioonidest hoidumiseks. Sellele võivad viidata riiklikest registritest leitavad indikaatorid (**sõja algusest alates järsk käibe kasv, ettevõtte asutamine jmt**) ning samuti Venemaa ja Valgevene seosed (**kaudne osalus, Venemaaga seotud kontaktandmed jmt**). Kutsume üles jälgima **RAB-i avaldatavaid tüpoloogiateateid**⁶ (nt tüpoloogiateade 7TT202401: Venemaa ja Valgevene isikutega seotud Eesti juriidiliste isikute kasutamine sanktsioonist hoidumiseks) **ja uuringuid**³.

Rahvusvahelise finantssanktsiooni osas **ootame kõigilt turuosalistelt sügavamalt analüüsi kontrolli kriteeriumi tuvastamise osa**. Turuosalisel peavad analüüsima ka seda, kas sanktsiooni subjekt kontrollib ettevõtet või muud osapoolt, mistõttu tuleb ka selle ettevõtte või osapoole suhtes sanktsiooni kohaldada.

Konsultatsioonivaldkonna ja avalik-õiguslike ametikandjate edastatud rahvusvahelise finantssanktsiooni teadete arv on võrreldes eelmise aastaga märkimisväärselt vähenenud. 2022. aastal esitati enam teateid, mis olid seotud deposiidipiiranguga. Olukorras, kus RAB on aasta vältel teinud teavitustööd nii personaalse tagasiside kui ka infotundide läbiviimise raames, on deposiidipiiranguga seotud teadlikkus tõusnud. Aastal 2023 on RAB-i teavitatud sanktsioonist kõrvalehoidumisest, kui selline tegevus on välja tulnud **auditi ja/või raamatupidamisteenuse pakkumise raames**. Eeltoodu viitab selgelt, et **teadlikkus nendes valdkondades on tõusnud**. ISR teadete kvaliteedis olulisi muudatusi võrreldes varasemate aastatega ei olnud.

Konsultatsioonivaldkond ja avalik-õiguslikud ametikandjad (va notarid) ei esitanud 2023. aastal ainsatki terrorismi rahastamisele viitavat teadet, **mida võib näha selge ohumärgina madalast teadlikkusest**.

RAB uuendas 2022. aastal kahtlaste tehingute tunnuste juhendit, sh terrorismi rahastamisele viitavate teadete esitamise süsteemi, kus eristatakse kahte tüüpi terrorismi rahastamisele viitavaid teateid: TFR-1 ja TFR-2. **TFR-1** eeldab lisaks tehingu osapoole seotusele riskiriigiga ka riskiindikaatorit, **TFR-2** eeldab konkreetsele terrorismi rahastamise kahtlusele viitavat asjaolu. Juhendis on toodud **terrorismi rahastamise indikaatorid** ehk ohumärgid, mis aitavad kohustatud isikul tuvastada analüüsi käigus tehingu või toimingu ebaharilikust. See võimaldab anda kohustatud isikul esmase hinnangu, kas tegu võib olla potentsiaalselt terrorismi rahastamisega, ning esitada RAB-ile vastavasisulise teate. **Juhendi lisana avalikustati RAB-i kodulehel ka kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikide ehk riskiriikide nimekiri**.

Palume TFR teadetes märkida ära **konkreetne riskile või kahtlusele osutav indikaator** (lisaks seotusele riskiriigiga), lisada tehingu osapooled, nende sideandmed, tehingu objekt ning tehingu kuupäev. Palume lisaks dokumentide esitamisele tuua välja hinnang, kas hoolsusmeetmete kohaldamise käigus on tõendatud vara päritolu, tuvastatud tegelik kasusaaja ning kliendi või juhuri tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuur. Oluline on ka välja tuua, millised tehingu asjaolud viitavad terrorismi rahastamisele.

⁶ Rahapesu Andmebüroo – tüpoloogiateated – [<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/tupoloogiateated>]

³ Rahapesu Andmebüroo – uuringud – [<https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud>]

Notarid

Notarite esitatud teadete kvaliteet on mõneti paranenud varasemaga võrreldes ja teated on läinud sisukamaks. Selletõttu on RAB saanud piirata kuritegeliku kahtlusega rahalisi vahendeid.

2023. aastal notarite esitatud teadete probleemkohad on sarnased varasematele aastatele:

- teateid esitati eelnevalt **hoolsusmeetmeid kohaldamata** ja vastavaid dokumente lisamata (näiteks oli välja selgitamata vara päritolu);
- RAB-i esitatud täiendavate küsimuste korral **ei osatud selgitada, milliseid hoolsusmeetmeid kohaldati**;
- teadetes olid tihti **vormivead** (näiteks olid täitmata vajalikud tehinguväljad, puudu tehingu osapooled ja nende sideandmed);
- teadete juures **ei olnud selget tehingu kirjeldust**, mis oleks aidanud mõista **teate esitamise ajendeid**.

Notarite esitatud 28st teatest märkega „kiire“ olid **kaheksal sisuvead, vormivead või dokumendid esitamata**.

*RAB soovib lähtuda tehingu kirjelduses struktureeritud narratiivist, kasutades selleks järgmist raamistikku: **mis, kes, millal, kus, miks, kuidas**.*

Lisaks on RAB tuvastanud olukordi, kus üks notar on kohaldanud hoolsusmeetmeid õigesti ja **keeldunud tehingust**, kuid juba samal päeval on **teine notar kinnitanud tehingu ning ei ole piisaval määral hoolsusmeetmeid kohaldanud**.

Terrorismi rahastamise tõkestamise teadete (TFR) kvaliteedis võrreldes varasemate aastatega olulisi muudatusi ei ole. Enam kui pool teadetest on esitatud ilma viiteta mistahes ebaharilikule aspektile. **TFR teade tuleb esitada vaid siis, kui tehingu või toimingu juures esineb ebaharilikku moment või terrorismi rahastamisele viitavad asjaolud**. Endiselt nähtub sektori esitatud teadetest **madal teadlikkus seonduvalt riikidega**, mis kuuluvad riskiriikide sekka. **Nimekiri kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riikidest on leitav kahtlaste tehingute tunnuste juhendi lisana RAB-i koduleheküljelt**⁷. Positiivse poole pealt saab välja tuua, et notarid julgevad teateid esitada.

Usaldushalduse- ja äriühingute teenuse pakkujad

Sarnaselt varasematele aastatele oli usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujate (edaspidi ÄÜTP) **teatamisaktiivsus liiga madal** (vähesed turuosalised on esitanud vähe teateid – tabel 3). Lisaks **teavitatakse tihtipeale tagantjärele** tuvastatud asjaoludest, mis oleks pidanud olema tuvastatud juba kliendisuhete loomisel. Samuti esineb **ebakvaliteetseid teateid**, kus on korrektselt täitmata info kliendi kohta ning ei ole lisatud hoolsusmeetmete käigus kogutud dokumente. Tehingute **sisukirjeldused on pealiskaudsed** ning ei ole jälgitav, kuidas ning mille alusel on rahapesukahtlus tekkinud.

Tabel 3. Usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujate teavitamisaktiivsus 2022-2023.

	2022				2023			
	туруosalisi teavitajaid	osakaal	teateid	туруosalisi teavitajaid	osakaal	teateid		
ÄÜTP	321	8	2%	18	275	10	4%	31

⁷ Rahapesu Andmebüroo, kõrgema terrorismi rahastamise riskiga riigid ehk nn riskiriigid, [<https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-kahtlaste-teh>]

Usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujate osas on esinenud olukordi, **kus teateid esitab RAB-iga kooskõlastamata kontaktisik**. Sellised teated on olnud **väga madala kvaliteediga**. Puudunud on vajaminevad dokumendid; valitud on vale teate liik ja ajend; isik ei osanud lisaküsimustele vastata ega esitada kõiki täiendavalt küsitud dokumente.

Kontaktisik peab vastama RahaPTS-is esitatud nõuetele ning omama vastavaid teadmisi ja kogemust (sh teate esitamist puudutavate regulatsioonide osas). Kui kohustatud isiku eest teeb teateid rahapesu tõkestamisega mitte kursis olev isik, võib tekkida olukord, kus jääb tuvastamata rahapesukahtlus. Ebakvaliteetselt esitatud teated ei võimalda RAB-il operatiivselt teateid analüüsida.

Rahapesu Andmebüroo järelvalve tähelepanekud

2023. aastal viis RAB läbi neli usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkuja kohapealset kontrolli. Kõigis kontrollides tuvastati **puuduseid ettevõtete tegevuses või dokumentatsioonis**. Levinumad puudused seisnesid **riskihinnangus** ja **riskiisus**. Lisaks oli puudusi ka **hoolsusmeetmete kohaldamisel** – seda nii **tegeliku kasusaaja tuvastamisel** kui ka **ärisuhte eesmärgist aru saamisel**. Tuvastatud puuduste ja soovistega saab tutvuda RAB-i kodulehel.⁸

Tuletame meelde et usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujatel on **kohustus esitada õigeaegselt majandusaasta aruandeid**. Majandusaasta aruande esitamata jätmine võib viia märgukirjani ja seejärel tegevusloa kehtetuks tunnistamiseni.

RAB-ilt on mitmetel juhtudel taotlenud tegevuslube isikud, kes ei ole omanud selget arusaamist soovitava tegevusloa ega teenuse kohta. Neid isikuid on nõustanud usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkujad ning õigusnõustajad, veendumata kliendi kavatsustes või eesmärgis. Palume **kliendisuhtesse astudes teostada esmane kontroll** ning **vajadusel rakendada hoolsusmeetmeid**.

⁸ Rahapesu Andmebüroo, Usaldushaldus ja äriühinguteenus, [\[https://fiu.ee/tegevusluba-ja-jarelevalve/usaldushaldus-ja-ariuhinguteenus#soovitused-turuosali\]](https://fiu.ee/tegevusluba-ja-jarelevalve/usaldushaldus-ja-ariuhinguteenus#soovitused-turuosali)